Sumonyi Zoltán

Bánovics Mária évtizedről évtizedre

Kisregény, második, könnyített kiadás

3. rész

1935-ben az én Piroskám leképesítőzött a zárdában, de ugye hát, mint tanítónő, nem tudott mindjárt elhelyezkedni. De hát nem csak ám a tanítónők, senki, se mérnök, se ügyvéd nemigen kapott akkor állást, úgyhogy nagyon sokan voltak olyan szellemi szükségmunkások, mert így nevezték őket, akik a városházán kaptak valami semmi kis elfoglaltságot. Piroskám is szegény családokat látogatott, ingyenkonyhán segédkezett, segélyeket osztott, gyerekeket nyaraltatott. Sokszor járt ki Meszesre is bányászcsaládokhoz, szóval hát ilyen feladatokat kaptak. De ezek legtöbbször csak olyan félnapos munkák voltak, aztán délután midig ment teniszezni a barátnőivel, akikkel együtt végzett a zárdában. Na, hát az én lányom mindig nagyon csinosan öltözködött, sok ruhája is volt, az igaz, de mindet én varrtam neki, még a teniszező, meg a korcsolyázó ruháját is. Annak az Ilonka néninek a szalonjából, ahol varrni tanultam, én mindig megkaptam a legújabb szabásmintákat, és én csak abból dolgoztam, na de hát csak a családnak varrtam, mert az uram nem is engedte, hogy én pénzért dolgozzak.

Jaj, hát mennyi bajom volt azzal is, mert ugye ott, a Zrínyiben, látták azok a tiszti asszonyok, hogy mindig milyen elegáns a Piroska, és hát kérdezgették, hogy mondja már, tiszthelyettesné asszony, hol varrat maga a lányának, hogy ez a Piroska mindig a legújabb külföldi divat szerint öltözik. Jaj, hát sehol nem varratok én, nagyságos asszony, mert hát a tisztek feleségét így kellett szólítani, de volt még méltóságos asszony is közöttük, egy grófné, Festetics Domokosnak hívták az urát, jaj, mondom, sehol nem varratok én, nagyságos asszony kérem, hanem magam varrok itthon. Na, hát akkor, hogy én varrjak nekik is. Addig-addig, hogy egyet-kettőt elvállaltam, de tényleg csak nagy titokban, hogy az uram meg ne tudja, mert nagyon haragudott volna érte. Pláne, hogy itt az intézetbeli asszonyoknak varrok, azt nagyon nem akarta, hogy a

tisztek, nem tudom én, mit gondoljanak, hogy az ő felesége miért varr a tisztek feleségének. Hát azt már nem, arra nagyon kényes volt. Úgy kellett szinte fellopakodnom a lakásukba, próbára, vagy ilyesmi, amikor senki más, mint csak az asszony volt otthon. De az is igaz, hogy az ilyen titkolózásnak, bujkálásnak én se voltam valami nagy barátja. Úgyhogy aztán meg is aprehendáltak, amikor mondtam, hogy ne is haragudjanak, de többet nem varrok nekik, mert az uram nem engedi. Na de miért is mondom ezt? Ja igen, hogy a Piroska.

Egy olyan tavaszi délután, már szép idő volt, ment az én lányom teniszezni az Alsó sétatéren a barátnőivel, és hát ezek ott beszélgettek, vihráncoltak az úton, nem is vették észre, hogy a Felső sétatér felől a Scitovszky utcán sebesen kanyarodik le egy autó, és az majdnem elütötte a Piroskát. A sofőr alig tudta félrerántani a kormányt, de az még így is súrolta a kis boleróját, meg a teniszütőt a hóna alatt. Az autó lefékezett, kiugrott belőle egy katona, és dühösen rájuk szólt, hogy miért nem a járdán mennek. Piroskám csak nézte a dühös fiatal katonát, először nem is ismerte meg, mert bajusza volt, meg hogy egyenruhában, inkább csak a hangja volt ismerős. Misi, Paál Misi, csak nem te vagy az?! – szólt rá csodálkozva. Hát te nem vagy már szerzetes? Piroska! –, csodálkozott el a katona is. De, azt mondja, csak behívtak katonai szolgálatra, de azért láthatod, hogy a galléromon egy kis fehér csontkereszt van. Na, akkor ezek ott elkezdtek beszélgetni, mert már négy vagy öt éve nem is látták egymást, azóta, hogy a Mihály, ez annak a Mónos Annusnak a fia volt, elment Szécsénybe novíciusnak, a Ferencesek rendházába.

Mert korábban azért sokszor találkoztak, vakációkon együtt gyerekeskedtek Kisasszonyfán, a nagyszüleiknél. A háború után ezek az Annusék is Pécsre költöztek, mert ugye Zágráb a szerbeké lett, hát onnan el kellett jönniük. Először a Kálvária utcában béreltek egy lakást, de aztán a Paál Jani kikérte az örökségét, és abból vettek egy földszintes házat a belvárosban, a Báthory utcában. De még valamit gyűjthettek is hozzá, mert nem hiszem, hogy az örökségből kitelt volna még a szőlő is, merthogy Cserkúton még vettek egy szép szőlőt, présházzal. Úgyhogy az Annussal aztán már nem is lehetett bírni, annyira büszke volt a saját házukra, meg a cserkúti szőlejükre, már úgy mondom, hogy amikor nagynéha találkoztunk a Ferenciek templomában, mert amúgy nem voltunk valami nagy barátságban. Hát éppen az Annus természete miatt.

Jaj, szegény, de hát aztán hogy jártak ezzel a szőlővel! Volt ott a pécsi klinikán egy sebész-tanár, nagyon híres orvos volt, Tüzérinek hívták, aztán egyszer az Annust operálni kellett vakbéllel, hát ő ragaszkodott hozzá, hogy őt is a Tüzéri operálja. Pedig ugye a MÁV beteg-

segélyzőnél ingyen is megoperálták volna, de ő csak ragaszkodott a Tüzérihez. Na, hát addig-addig, hogy Paál János elment a klinikára, de amikor meglátta a tanár, hogy egy vasutas akarja vele megoperáltatni a feleségét, azt mondta, de olyan pökhendien, hogy nem tudja azt maga megfizetni, Paál úr. Erre a Paál Jani, de mondom, az egy nagyon szelíd, finom ember volt, mégis, erre elfutotta a méreg, és azt mondta önérzetesen, hogy egy hold szőlő Cserkúton elég lesz, tanár úr? Az a kapzsi orvos meg azt mondta rá, hogy annyi éppen elég lesz az operációért. Na, meg is kapta, át is íratták a nevére. Hanem hát, az ilyen kapzsi emberek éppen a kapzsiságuk miatt esnek verembe, mert azt történt, hogy nem sokkal ez után az eset után valami betegség miatt bent feküdt a klinikán a Festetics Domokos felesége. Amikor az asszony meggyógyult, ment érte az ura, és bement a tanár szobájába, hogy megköszönje, és akart neki adni egy színarany cigarettatárcát. Tüzéri erre elsápadt, és sértődötten azt mondta, hogy bocsánat, gróf úr, én nem szoktam ajándékokat elfogadni, nekem szabott áraim vannak! Festetics erre összevágta a sarkantyús csizmáját, mert huszárőrnagy volt, és azt mondta, hogy elnézését kérem tanár úr, nem akartam megsérteni, de nem tudtam, hát csak mondja meg, hogy mennyi az a szabott ár. Ötszáz pengő, vágta rá önérzetesen a főorvos. Erre Festetics Domokos, aki olyan jó kedélyű, közvetlen ember volt, még a gyerekek is mind csak Domi bácsinak hívták a Zrínyiben, elegánsan csak fölpattintotta annak a nehéz aranytárcának a zárját, kivett belőle egy marék százpengőst, akkurátusan leszámolt belőle ötöt, azt odaadta a tanárnak, a többit meg visszatette a cigarettatárcába, zsebre vágta, és katonásan távozott. Jaj, hát azt beszélték, hogy a Tüzéri főorvos úr akkor majdnem szívszélhűdést kapott, de még évek múlva is betege volt annak, hogy vajon mennyi pénz lehetett abban az aranytárcában, amit visszautasított. Na de hát jól van, úgy kell az ilyennek!

Elég az hozzá, hogy az Annusék szőlejét is ez a Tüzéri főorvos szerezte meg azzal az egy vakbél-operációval, de hát az Annus még erre is büszke volt, hogy lám őt maga Tüzéri operálta. Ilyen nagyravágyó asszony volt az a gyerekeivel is, mert a Mihály után két évvel megszületett a másik fiuk is, igen, úgy valahogy 16-ban, mert a Péter még Zágrábban született. Na, szóval hát, a gyerekeiből is nem tudom én milyen nagy embereket akart csinálni, azt tudom, hogy a Mihályt papnak szánta, mert akkor abból még püspök is lehet, így mondogatta. Hát én csak nevettem rajta, hogy mondom, bolond vagy te, Annus, te szeretnél beköltözni a püspöki palotába, merthogy a Misi az nem akart pap lenni, nem is ment gimnáziumba, hanem abban a fémipari középiskolában érettségizett le, ami abban a Mestrics-féle fémipari tanodában működött akkor, ahol én is dolgoztam

még a háború alatt. Utána meg, de ezt már sokkal később tudtam meg, jelentkezett Pólába, a tengerésztiszti iskolára, az akkor Olaszország volt, és hát oda föl is vették. Igen ám, csakhogy a szülei bontották fel az értesítést, és jól eldugták előle. Nem is mutatták meg a Mihálynak, csak akkor, amikor már lejárt a behívó, hogy ne mehessen el tengerésznek. Hát, mint mondták, nagyon el volt akkor keseredve a Mihály, de ugye hát akkor már minden iskola elkezdődött, hát hogy ne lígjen-lógjon otthon, a sok unszolásra csak elment egy évre ferencesnek, ott volt Pécsett novícius a Juvenál atya keze alatt, aztán meg áthelyezték Szécsénybe, a szemináriumba. Aztán csak mikor behívták katonai szolgálatra, mert akkor volt minden századnál tábori lelkész is, akkor került vissza Pécsre.

Na, hát így találkozott össze az én Piroskámmal, de mondom, ezek gyerekkorukban sokat voltak együtt Kisasszonyfán, mert a Paál Péter unokái is ott vakációztak minden nyáron. Mondta azt nekem Piroska, hogy jaj, édesanyám, képzelje, kivel találkoztam a városban, és hogy majdnem elgázolt, de nem nagyon hederítettem én akkor arra. Hanem aztán egyre gyakrabban hallottam én a Paál Misi nevét, hogy itt is összefutottak, meg ott is összetalálkoztak, hogy nekem már kezdett gyanús lenni a dolog. Közben Piroskám kapott egy kántortanítói állást Bostán, oda kiköltözött a tanítói lakba, és hát én megtudtam, hogy oda is kiautózgat hozzá a Mihály, mindig valahogy arra akadt valami dolga. Na, hát ezt már nem, gondoltam magamban, és elmentem én Bostára. Mondom neki, ide hallgass lányom, nem tetszik nekem ez a dolog, én nem egy ilyen embernek neveltelek téged, aki pap létére utánad mászkál, lenne neked kérőd elég, rendes végzett emberek, még a helybéli földbirtokos is feleségül kérte, de főleg a Mónos Annussal nem akartam én semmiképpen rokonságba keveredni! Hanem hát az én lányommal már nem lehetett beszélni, azt mondta, hogy vagy a Paál Mihály felesége lesz, vagy senkié, különben is, Mihály már kilépett a szerzetből, mert még nem szentelték föl, és ha leszerel a katonaságtól, össze fognak házasodni.

Hát én nagyon mérges voltam, mondtam, hogy akkor ne is jöjjön haza. De az uram meg a Piroska pártját fogta, hogy hát miért ne mehetne feleségül ahhoz, akit szeret, te talán, mondta nekem az uram, hozzá mennél-e olyanhoz, akit nem szeretsz? Na, hát nem volt mit tenni. De közben már, ez már 39-ben volt, Jenő is leérettségizett, és ott volt a nagy kérdés, hogy mi legyen vele tovább, mert még nagy állástalanság volt. A jezsuita tanárok nagyon pártolták, hogy tanuljon tovább, menjen egyetemre, legyen matematikus. Az uram meg állatorvosnak szánta, ugye hát ő mezőgazdász volt a háború előtt, az ő szemében az volt a legnagyobb tudomány, meg hogy Jenő szerette is az állatokat, főleg a lovakat. Ott a

Zrínyiben nagyon jól megtanult lovagolni is, de úgyannyira, hogy ha valami betöretlen lovakat hoztak, hát arra senki más nem mert felülni, mint csak az én fiam, aztán már mindig ő lovagolta be azokat a betöretlen csikókat. De vakmerő is volt, az az igazság, féltettem is, mert virtusból át szokott ugratni a cőger kőkerítésén, és hát egyszer a ló két első lába belebotlott a kerítés tetejébe, aztán átzuhantak a Pius utcára. A Jenő csak megütötte magát, de a lónak eltört a lába, azt, szegényt, agyon kellett lőni. Nagy skandalum lett belőle, csak az apja miatt nézték el Jenőnek, mert az uramat nagyon szerette a parancsnok. Na, szóval, hogy legyen állatorvos. De Jenő meg azt mondta, nézze apuka, ha már áldoznának az én egyetemi tanulásomra, akkor én inkább a jogi egyetemre mennék, ahhoz nagyobb kedvem lenne. Na, hát jól van, mondta az apja, az legalább itt van Pécsett, olcsóbb is, mert nem kell más városban laknod.

Csakhogy az a jogi egyetem nem lehetett valami híres, mert az én fiam bizony alig tanult valamit, alig járt be az órákra, aztán mégis mindig jól vizsgázott. Hanem mindig csak a sportok meg a zenélés, akkor kapott rá a szaxofonra, meg a fuvolára, úgyhogy majd' minden este zenélt valahol. A színházban fuvolázott, utána meg ment a kaszinóba, ott játszott hajnalig. Jól keresett vele, nem mondom, de azért az mégis csak olyan cigányélet volt, színház, kávéházak, én féltem is, hogy olyan lumpféle társaságba keveredik, aztán nem fogja elvégezni az egyetemet, hát mi lesz belőle. Mert ugye közben megint kitört a háború, az a bolond Hitler elfoglalta Lengyelországot, hát itt megint nagy háború lesz, mondogatta az uram.

*

1940. december 18-án ripsz-ropsz megesküdött Piroska Paál Miskával. Mihály már egy évvel korábban leszerelt a katonaságtól, de addigra már csakugyan otthagyta a barátokat is, pedig már majdnem elvégezte a szemináriumot, éppen csak föl kellett volna szentelni. De hát soha nem akart ő pap lenni, hanem valami mérnökféle, Pólában is inkább csak hajógépeket akart tervezni, szóval hát a tengerészeknél is műszaki tiszt lett volna. Na, hát gondolni való, hogy az anyja, az Annus, mennyit pörölt vele, amiért otthagyta a papokat, pedig ő már úgy elképzelte, hogy hol fog majd ülni a templomban, mit fog imádkozni, hogy fog zokogni a fia első miséjén. Na de hát akkor most mi legyen vele, hát akkor az apja bevitte a vasúthoz, ahol éppen valami tiszti tanfolyam kezdődött. Oda mindjárt föl is vették, és amikor visszajött Szombathelyről, mert ott volt ez a tanfolyam, mindjárt mondta nekem Piroska, hogy akkor ők most gyorsan megesküsznek. Persze, hát én se örültem a lányom makacsságának. Mondtam neki, nézd Piroskám, én már nem is bánom, ha

hozzá mész, mert amúgy jó kiállású, csinos fiatalember volt a Mihály, külsőre inkább az anyjára hasonlított, de mondom, hát még állása sincs, éppen csak elvégzett valamit, várjatok még egy kicsit, amíg legalább elhelyezkedik, meg lakása lesz, hát csak nem akarsz tán odaköltözni a Mónos Annushoz, menynek?! Nem, nem, édesanyám, azt mondja, Mihálynak már december 19-én el kell utaznia Debrecenbe, oda helyezték, aztán majd néhány nap múlva megyek utána.

Na de hát szegény, éppen csak jelentkezett a debreceni igazgatóságon, mindjárt mondták neki, hogy ne nagyon rendezkedjen be, mert menni kell majd a Délvidékre, az éppen akkor került vissza, és helyre kell állítani a síneket meg a vasúti hidakat, amit a kivonuló csetnikek felrobbantottak. De arra meg ne is gondoljon, hogy a feleségét is leviheti, mert az még veszélyes terület. Hát ezt a Miska mindjárt megírta Piroskának, persze, hogy nagyon el volt keseredve, de írta, hogy amint biztos helye lesz, eljön érte, mert ő aztán nagyon is jól tudta, hogy az anyjával nem lehet sokáig egy fedél alatt megmaradni. Na, egyszer csak beállít a vőm, már ugye csak így mondom, mert akkor már a vejem volt, beállít két kollégájával, hoztak magukkal még egy vasutas egyenruhát, hogy azt Piroska csak gyorsan vegye föl, mert este már indulnak is vissza Magyarkanizsára. Azzal, hogy hát a három vasúti tiszt között nem fogják észrevenni, hogy a negyedik egy asszony.

Te Szentséges Úristen, gondoltam, hát mibe bele nem keveredik az én lányom az ura miatt, még megérjük, hogy szégyenszemre majd a tábori csendőrök fogják visszakísérni! De ugye hát, akárhogyan is, ment az ura után. Hála isten, aztán semmi baj nem történt, Magyarkanizsán szép nagy lakást béreltek egy Munk nevű embernél, tudom, mert ez a Munk bácsi később még Szatmárnémetibe is elment meglátogatni őket, szóval hát jól megvoltak, szerették ott őket. Még színházba is átjártak Szabadkára, csak az én Piroskám nem tudott teherbe esni, pedig nagyon akartak már gyereket. Hát ugye már huszonhét éves volt, írtam is neki, hogy látod lányom, én már öt éve is megmondtam neked, hogy ne válogass annyit, menj férjhez valamelyik kérődhöz, hát, ha akkor szót fogadsz, azóta most már akár két gyereked is lehetne!

Ezen aztán megint megsértődött. Aztán valaki azt tanácsolta nekik, hogy járjanak át a palicsi fürdőbe, és ez jó is volt, mert a nyár elején már azt írta, hogy állapotos. Én is nagyon örültem, és írtam nekik, hogy elmegyek, meglátogatom, segítek neki. Na de akkor meg a vőmet továbbhelyezték Szatmárnémetibe, az is nemrégen került vissza a románoktól, ott meg valami nagy vasúti építkezés folyt, oda küldték, hogy azt irányítsa. Így aztán sohasem láttam meg Magyarkanizsát, pedig azt mond-

ták, hogy szép, gazdag mezőváros, mert aztán már csak Szatmárnémetibe mentem el hozzájuk, karácsony után, de akkor már nagyon látszott, hogy az a gyerek fiú lesz, mert olyan hegyesformán domborodott. Nem mondom, Szatmárnémeti is szép város volt, nem is kicsi, volt az akkora, mint Pécs, hiszen hát az is püspöki székhely volt, nagy templomokkal a főtéren, meg annak is volt gyárvárosa, éppen, mint Pécsett. A lányomék is egy olyan külvárosi részben laktak, Gőzfűrésznek hívták. Ott a Zsadányi úton béreltek egy nagy házat egy Szarvadi nevezetű idősebb házaspártól, azok a szomszédban laktak, de nagy udvar volt hozzá, meg még öt hold föld is tartozott a házhoz. Addigra már szépen be is rendezkedtek.

Jaj, de hát akkor már nagyban folyt a háború, a németek Oroszországot is megtámadták, és ahogy az én uram mondogatta, ebből megint nem tudunk majd kimaradni, hát úgy is lett, mert akkor már a magyar katonákat is vitték kifelé az orosz frontra. Ezért is mondtuk Jenőnek, hogy vegye csak komolyan azt az egyetemet, mert az még mentesíti a bevonulástól, doktoráljon le, aztán ha addig nem is ér véget a háború, mint ahogy a németek híresztelték, mert azt már ismertük az első háborúból, hogy mire a levelek lehullanak, aztán négy év lett belőle, szóval hát nem hittünk már nekik, de mégis nyer vele egy évet. Mert közben már kivitték a pécsieket is Ukrajnába, köztük Paál Pétert is, a vőm öccsét, meg az unokatestvérüket, a Gézát. Azok aztán ott is maradtak a Donnál, már úgy, hogy Géza szegény elesett, a Péter meg fogságba került, aztán csak valamikor 48-ban engedték haza. Na, elég az hozzá, hogy a mi Jenőnk 1943-ban ledoktorált, hanem aztán most mi legyen vele, mert ügyvédekre, pláne meg kezdőkre, nemigen volt szüksége senkinek. Akkor az uramnak mondta valaki a Zrínyiben, hogy Szolnokon van egy csendőrtiszti iskola, oda be tudnák ajánlani tanárnak, mert azoknak jogot is kellett tanulni. Na, hát jól van, nem nagyon lehet válogatni, elment Szolnokra, ott meg, mint tanár meg doktor is, mindjárt kapott valami tiszti rangot, azt hiszem, főhadnagyi rangja volt, de ő ragaszkodott hozzá, hogy civilben járjon. Nagyon finom öltönyei voltak, de kényes is volt mindig az öltözködésére.

Karácsony után meglátogattam, na, akkor voltam először Szolnokon, de éppen csak egy fél napig, amikor megint mentem a lányomékhoz Szatmárnémetibe, mert ott meg közben született még egy kisfiú, akit az én édesapám után Andrásnak kereszteltek, és azt a kisfiút én még nem is láttam, csak fényképről, hát mondom, elmegyek, megnézem őket. A nagyobbik, a Misike akkor már majdnem kétéves volt, de az olyan tisztán, értelmesen beszélt, hogy csuda, a szomszédjaik, ezek a Szarvadiék,

meg a Lukácsék is mindig átmentek hozzájuk, csak hogy azzal a kisgyerekkel beszélgethessenek. Valami egy hónapig voltam akkor náluk, és amikor jöttem volna vissza, mondom én a lányomnak, te Piroskám, elvinném én magammal ezt a kisfiút, a Misikét, hadd lássa a nagyapja, meg a Paál-nagyszülei is, van neked itt elég dolgod az Andriskával. Mert ugye hát két olyan kicsi gyerekkel mégis sok munka van, hiába volt mellettük egy gyerek-lány, Halász Mancinak hívták, ő szokta sétáltatni, szánkóztatni őket. Jaj, hát nem, nem, mondta a lányom, azon a hosszú úton majd nem bírok vele, meg Pesten át is kell szállni, hát nem szívesen engedték el. De addig-addig, mondtam azt is, hogy táviratozunk a Marczali-nagypapának, ő már akkor nyugdíjban volt, elénk jön Pestig, hát így nagy nehezen beleegyeztek, de a vőm a lelkemre kötötte, hogy vigyem ám el az ő szüleihez is, a Báthory utcába. Tényleg, az uram már várt bennünket Pesten a vonatnál, mert a Nyugatiból át kellett villamosozni a Délibe, hát azért így csak könnyebb volt, úgyhogy rendesen megérkeztünk Pécsre.

Szépen el volt ott velünk az a kisfiú, jött velem mindenhova, templomba, tejcsarnokba, de legjobban szerette a Széchenyi-teret, meg a Király utcát, volt ott egy Jancsi nevű török fagylaltos, oda mindig beültünk egy krémesre. Hazafelé meg már villamossal mentünk, azt is nagyon szerette, meg hát csak kicsi volt még, nem bírt annyit gyalogolni. Na de hát, alig másfél hónapja vagyunk ott, amikor nagy izgalom van a Zrínyiben, az uramat is mozgósították, pedig mondom, már előző évben nyugdíjba vonult, de megint szolgálatba helyezték, hogy fegyelmezetten alkossanak a felsőéves növendékekkel meg a hadapródiskolásokkal körkörös védelmet a nevelőintézet köré. Fegyver, lőszer kiosztva, várják készenlétben a tűzparancsot! Te Úristen, mi lesz ebből, ez a kisgyerek meg itt van velünk az intézetben! Hát, nagyon megijedtem. Mondták aztán, hogy Hitler magához rendelte a Horthyt, és az a megállapodás, hogyha a kormányzó nem jönne haza, vagy ha küld valamilyen titkos üzenetet, akkor a növendékek a tanáraik irányításával vegyék fel a harcot a bevonuló németek ellen. Jaj, szegények, hát hogyan? Három napig vártak aztán az állásaikban, de aztán szerencsére lefújták az egészet, a kormányzó hazajött, nem is üzent semmit, a németek pedig szépen bevonultak Magyarországra. Nem kellett velük felvenni a harcot, de az az igazság, hogy nem is nagyon tudták volna, hanem csak meghalt volna valamennyi, de még mi is, a civil lakosok is, mind.

Másnap aztán táviratozott a vőm Szatmárnémetiből, hogy azonnal, de azonnal vigyük vissza a Misikét! Nem volt mit tenni, az uram is mondta, hogy most már az ország felvonulási terület, bármi megeshet, ő

megérti a Mihály félelmét, legyen együtt a család, de akkor ő is elkísér bennünket. Na, hát jól van, közben értesítettük Jenőt, hogy mikor megyünk át Szolnokon, jöjjön ki az állomásra. Hát, Szűzanyám! Amit én akkor Szolnokon láttam, azt még álmomban sem gondoltam volna! Ott egy olyan külső vágány mellett, amin a cukorgyári vagonokat tolatták, rengeteg ember ült, ki csak a földön, ki a kis kofferén, egész családok, de a hat-hét éves gyerekektől a hetven-nyolcvan éves öregekig, mindenféle népség, még finom úri családok is, és csak úgy az ég alatt, abban a szeszélyes, szeles időben. Két szuronyos csendőr, meg néhány öreg katona mászkált csak közöttük. Kérdezem ott az egyik vasutastól, hogy mondja már, kik ezek az emberek és miért ücsörögnek itten? Hát azt mondja, ezek zsidók, aztán arra várnak, hogy elszállítsák őket Németországba, de már vagy három napja itt ülnek, mert nincs elég vagon. Németországba, kérdezem, aztán minek? Hát munkára, azt mondja. Munkára, a kisgyerekeket is, meg az öregasszonyokat is? De erre már nem is felelt, csak a vállát vonogatta. De hát én ilyesmiről nem is hallottam Pécsett. Igaz, hogy mi ott a Zrínyiben úgy voltunk, mint valami üvegburában. Hát azt nem mondom, hogy semmit nem tudtunk, mert sok üzletnek hirtelen más lett a tulajdonosa, kiírták rájuk, hogy őskeresztény ruhaszalon, meg ilyesmit, de nem vitték el őket, csak a hadköteles férfiakat küldték ki a frontra, ahogy a többi férfit is, na de hát az öregeket, meg a kisgyerekeket hova viszik?

Közben már messziről láttam, hogy jön a mi Jenőnk a vonathoz, hosszú ballonkabátban, a szemébe húzott, puha kalapban, úgyhogy előbb csak a járásáról ismertem meg, mert az arca egyáltalán nem látszott. Kérdi aztán tőle az apja, hogy mondd csak édes fiam, mit művelnek itt a ti embereitek? De az csak hümmögött. Végül azt mondja, látja apuka, ezért nem veszem én fel soha az egyenruhát.

Szatmárnémetiben aztán mondom a lányomnak, hogy mit láttam Szolnokon, az meg csak elsápad, azt mondja, jaj, édesanyám, ezt ne is említse Mihály előtt, mert az már napok óta betege ennek! Nagyon rosszul volt, amikor hazajött Sternéktől, és halva találta ott az egész családot, a kicsi gyerekeikkel együtt. Az asszony meg a két kisfiú feküdtek az ágyban, hálóingben, pizsamában, szépen betakarva, ahogy este lefeküdtek, Stern doktor meg egy fotelben ült, feltűrt ingujjal, a másik kezében meg még az injekciós tű, amivel a családját is megmérgezte. Mihály akkor olyan rosszul lett, mesélte az én Piroskám, hogy alig tudott elmenni az állomásig, ahonnan táviratozott, hogy azonnal vigyük haza Misikét. Nem is volt nyugta, amíg vissza nem érkeztünk, mert mindig csak azt a két kis halott fiút látta maga előtt, ugye hát épp olyan két kisfia van neki is.

Ez a Stern nagyon jó gyerekorvos volt Szatmáron, és amikor Misike olyan féléves lehetett, tüdőgyulladást kapott, aztán meg mellhártyagyulladást, úgyhogy már az összes orvos lemondott róla, amikor végül elvitték Sternhez, aki aztán meg is gyógyította. Amikor aztán a németek bevonultak Magyarországra, az én vőm másnap kora reggel elment Stern lakására, hogy nem lesz semmi baj, ne féljenek, mert ő tud munkát adni a doktornak, hogy ne vigyék el, meg ha gondolják, oda is költözhetnek hozzájuk, van elég szoba. Na de hát ugye, már elkésett vele.

Igen, mert ott a vasúton valami két-háromszáz zsidó munkaszolgálatos is dolgozott az én vőm keze alatt, és hát volt azok között mindenféle ember, színészek, festők, még rabbik is. Azokat meg nem akarta kiküldeni a vonalra, krampácsolni, talpfákat emelgetni, hanem segítettek neki az irodában, meg minden reggel kiválogatott közülük nyolc-tíz embert, olyan könnyebb, házkörüli munkára. Na de hát mi volt az? Volt úgy, hogy egyszerre három festő is lerajzolta a gyerekeket, meg az udvart, meg mindent, amit csak a ház körül láttak. Lett volna ott munkája egy orvosnak is.

Na, elég az hozzá, hogy talán még egy hete sem voltunk Szatmáron, amikor váratlanul beállít Jenő. Hát ugye én is, meg az apja is nagyon elcsodálkoztunk, hogy jön, mert erről egy szót sem beszélt még a szolnoki állomáson, meg még nem is ért véget a tanév azon a tisztiiskolán, de hát még inkább csak azon csodálkoztunk el, hogy egyenruha volt rajta. Hát te, kérdezem. Azt mondja, parancsot kapott, hogy holnap jelentkezzen Nagybányán, valami Reviczky nevű ezredesnél. Na, jól van, hát azért örültünk neki, erre meg a vőm is mondja, hogy holnap neki is éppen Nagybányán van dolga, mehetnek együtt.

Másnap aztán jöttek haza, de már nem vonattal, hanem egy nagy oldalkocsis motorbiciklivel, Mihály ült az oldalkocsiban, Jenő meg a motoron, mindkettőnek leszíjazva a fekete csákója, merthogy úgy robogtak, mint a szélvész. De hát hangja is volt annak a motorbiciklinek, nem mondom, minden ablakból kinéztek, amikor megálltak a kapunk előtt. Hát ez meg honnan van, kérdeztem. Mondja aztán Jenő, hogy ez az ő szolgálati motorbiciklije, mert mától kezdve ő ennek a Reviczky ezredesnek az összekötőtisztje, Nagybányától le egészen Nagykárolyig, ő ellenőrzi a munkaszolgálatos századokat, hogy az altisztek, meg a keret hogyan bánik a legénységgel. Na, jól van, hát ez meg a vasút részéről éppen a Mihály területe volt, ő ugye jól ismerte ott a viszonyokat. De ez még semmi, mondja Jenő, mert apukát is reaktiváltuk, mármint az uramat, ő lesz, mint rangidős tiszthelyettes, az ellátmányért meg a felszerelésért

felelős, merthogy állítólag sok szabálytalanság volt itt is a keret részéről. Úgyhogy ne is számítsunk rá, hogy egyhamar visszamehetünk Pécsre.

Na, jól van, jól megvoltunk ott együtt, azon a nyárom még az a Munk bácsi is eljött Magyarkanizsáról, akinél korábban laktak, ott volt nálunk tán egy hétig is, hogy lássa a gyerekeket. Aztán meg rendeztek ezek a munkaszolgálatosok ott olyan kisebb színjátékokat is, ugye, hát volt köztük több színész, íróféle, festő, hát nagyon ügyesen csináltak ott a barakkjukban egy olyan színpadszerűséget, és előadtak mindenféle vicces történeteket. Kabarénak nevezték. Mindig elhívtak bennünket is, jaj, én nagyon sokat nevettem rajtuk, tőlem kértek kölcsön fejkendőt, szoknyát, mert hiszen a női szerepeket is azok játszották, azok a férfiak a munkaszázadból. Úgy ősz elején meg volt valami zsidó ünnep, én nem tudtam, ugye, csak aztán mondják ám másnap, hogy nagy meglepetés volt a barakkban, egy olyan nagy deszkaraktárban voltak elszállásolva, szóval, este bement hozzájuk a vőm meg a fiam, és mondták, hogy na, emberek, amiért ilyen jól dolgoztak, kapnak most három nap szabadságot, hogy készülhessenek az ünnepre. Miféle ünnepre, néztek rájuk nagy szemekkel. Hogy aztán tudták-e, vagy csak tettették magukat, én nem tudom, de azt mondják, hogy olyan furcsán nézegettek egymásra. Erre a vőm elkezdett mondani egy imát zsidó nyelven. Hát ugye, őneki ezt is meg kellett tanulni a szemináriumban. Na, hát gondolni való, hogy ettől kezdve hogyan néztek az én vőmre, milyen respektussal, de még a rabbik is, mert ezt aztán már tényleg nem gondolták róla.

Jaj, hanem hát mit történt?

folyt. köv.